

Секція: Юридичні науки

Солодовникова Анна Дмитрівна

студентка

Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

м. Харків, Україна

СМЕРТНА КАРА: ЗА ЧИ ПРОТИ?

Питання щодо застосування смертної кари як виду кримінального покарання було і залишається дискусійним. Воно і досі не припиняє обговорюватись у суспільстві як серед пересічних громадян, так і серед науковців. Зараз багато держав ідуть по шляху лібералізації законодавства, тому за злочини особливої тяжкості максимальним покаранням стає довічне позбавлення волі.

Але зростання показників особливо тяжких насильницьких злочинів, які вчинені з жорстоким та винятково цинічним характером обумовлює актуальність даного питання. У суспільстві поширюється думка про доцільність застосування більш дієвих та суворих покарань до осіб, що вчиняють такого роду злочини діяння.

Що ж таке смертна кара? Смертна кара— це позбавлення людини життя, покарання, що передбачено законодавством держави і здійснюється згідно з вироком суду або за рішенням інших державних чи військових органів. Це найвища та найсуворіша міра покарання. Якщо брати до уваги історичний аспект, то варто зазначити, що якщо раніше її виконання мало публічний характер, супроводжувалося тортурами, катуваннями, то в теперішній час спостерігаються тенденції щодо її таємності та певної міри «гуманності». Якщо до початку Першої світової війни смертна кара була законодавчо відмінена або фактично припинена тільки в 7 країнах Європи, то в кінці 1980-х рр. вона була скасована у 53-х країнах, а призупинена в 27 країнах. Україна, вступаючи в Раду Європи в листопаді 1995 року, узяла на

себе зобов'язання запровадити негайний мораторій на всі страти і цілком відмінити їх протягом трьох років. А у квітні 2001 року було прийнято новий Кримінальний Кодекс України, в якому найсуворіше покарання, смертна кара, було замінено на довічне позбавлення волі. І дотепер відповідно до пункту 12 статті 51 Кримінального кодексу України найсуворішим покаранням є довічне позбавлення волі [3]. Багато сучасних держав в своїх Основних Законах своєю найвищою цінністю демонстративно визнають людину, її життя і здоров'я, її честь і гідність, але далеко не всі вони осмілюються довести свої конституційні положення до повної реалізації, заборонивши смертну кару (страту) як вид кримінального покарання [1, с. 204]. Зараз у світі налічується 129 країн, які скасували смертну кару і всього 68 країн, які застосовують даний вид покарання. Проте слід констатувати, що суспільство ніколи однозначно не ставилося до смертної кари. Там, де вона є – обговорюється її скасування, а там, де вона відмінена – ведеться активна діяльність щодо її відновлення. І такі парадокси існують в багатьох країнах, що підтверджує актуальність проблеми і нагальну необхідність вироблення суспільного консенсусу.

Отже, питання застосування смертної кари в умовах демократизації та гуманізації кримінального та кримінального процесуального законодавства не втратило своєї актуальності, передбачаючи потребу здійснення надалі аналізу співвідношення всіх «за» та «проти» [2, с. 67]. То ж спочатку розглянемо аргументи «за» її введення. Захисники смертної кари вважають її ефективним засобом попередження особливо жорстоких злочинів, захисту суспільства від злочинців та справедливою відплатою за скоєне насильство. Утримання ув'язнених коштує близько 14 тис. грн., суспільство обурене тим фактом, що мають платити податки на фінансування вбивць і маніяків. Також згідно Кримінально-виконавчого кодексу України засуджений після відбуття не менше 20 років покарання має право подати клопотання до Президента України про помилування. У

разі помилування ця особа не відбуде повної міри покарання. Ще один аргумент це те, що саме смертна кара може виступати як механізм залякування. Вона може врятувати значну кількість людей. Статистика свідчить, що існуючі міри покарання призводять до низького рівня запобігання злочинів. За роки незалежності в Україні вчинено понад 80 000 умисних вбивств і замахів на життя. Більшість вважає стародавній принцип Таліона «око за око, зуб за зуб» справедливим. Якщо особа лишила життя іншу особу, то з нею це теж можна зробити.

Тепер звернемося до аргументів «проти». По-перше, введення смертної кари може стати перешкодою перебування України в Раді Європи та СНД. По-друге, судова помилка не є виключенням. Згадаймо серійного вбивцю Андрія Чикотіла. За його перше вбивство невинно був засуджений на смертну кару 29-літня особа. В цьому випадку ми можемо запозичити дещо з американської практики: між винесенням вироку та його виконанням є проміжок часу – 5 років. Це дає шанс захисникам довести наявність судової помилки. Існує релігійне переконання «Життя дає лише Бог, і лише він може його забрати». Смертна кара перешкоджає можливості реабілітації, тобто переосмислення злочинцями вчиненого, не надає шансу каяття. Не забуваймо слова великого князя Володимира Мономаха: «Ні правого, ні винного не вбивайте і не повелівайте вбити його». Також смертна кара передбачає в собі катування та приниження, що заперечує ст. 28 Конституції України. Кожна людина має право на життя, і руйнувати його через смертну кару означає руйнувати те, що захищаєш. Також існує такий момент, що винесення вироку – не легка справа для совісної людини, а також важка справа для виконавця покарання. В країнах, де є смертна кара, такі особи отримують відпустку, бо це психологічна травма. Хоч по суті відповідальність несе держава, яка через уповноважених осіб реалізує вирок, виконавець в публічних очах є вбивцею [2, с. 68].

Зрозуміло, що цей перелік аргументів «за» і «проти» смертної кари не є вичерпним. Адже мова йде про найтяжче покарання, а питання життя та смерті – надскладні, неоднозначні і спірність цього питання – беззаперечна. Вони лежать не тільки і не стільки в правовому полі, а пов'язані з безліччю морально – етичних, політико – правових, релігійних, психологічних, культурних, духовних переконань суспільства.

Підводячи підсумок, слід сказати, що дана проблематика буде дискусійною і актуальною доки в суспільстві будуть вчинятися особливо тяжкі злочини. Погляди та думки завжди будуть різнитися і ми будемо бачити як прихильників так і противників смертної кари. Та варто пам'ятати, що саме держава повинна захищати і гарантувати права і свободи громадян, здійснюючи ефективні, дієві, широкомасштабні заходи протидії злочинності в усіх її негативних проявах. Лише тоді можлива реальна і суттєва гуманізація та лібералізація кримінального законодавства.

Література

1. Україна і смертна кара: європейський вибір / П. Ф. Мартиненко // Науковий вісник Дипломатичної академії України. 2003. Вип. 9. С. 204-219. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvdau_2003_9_22
2. Карпенко М. І., Бандурович А. В. Смертна кара: бути чи не бути? Юридична наука. 2013. № 5. С. 62–69.
3. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 р. № 2341-II // Відомості Верховної Ради України, 2001, № 25-26, ст.131.